

Parawbibi

Category: Kitapcy, Nukdaýnazar, Sözler, Taryhy ýerler, Zenan şahsyýetler

написано kitapcy | 21 января, 2025

Parawbibi

PARAWBIBI

■ Parawbibi

Türkmen gyzlarynyň beýik edebin,
Galdyrdyň asmana parlak tug deýin,
Şol buýsanjy ezizleýip gideýin,
Diýip daga siňen, jan Parawbibi.

Beyniýetler abansa-da howp salyp,
Daglardan dilediň medet, delmuryň,
Çydamady daglar lertzana gelip,
Başyn egdi saňa, jan Parawbibi.

Ejeş, togap edýän, dilimde dogam,
Sarsmaz galaň, näçe geçse-de zaman.
Golaýyňda mesgen tutupdyr obaň,
Ýaýlaňda mähremlik bar, Parawbibi.

Ejeş GUWANJOWA,
şahyr.[1]

Garaşsyz we baky Bitarap Türkmenistan döwletimizde taryhy ýadygärlikleriň, gadymy mekanlaryň, zyýarat edilýän keramatly öwlüýäleriň sanasaň sogaby bar. Baý taryhymyzyň müňlerçe ýyllaryň dowamynda güneşli diýarymyzyň jümmüşinde döreden we dünýäniň çar künjüne ýaýradan köp öwüşginli medeni mirasy bu gün ýurdumyzy açyk taryh muzeýine öwürüp goýupdyr.

Ýurdumyzyň Balkan welaýatynyň Serdar etrabyndan çykyp Bereket (Gazanjyk) etrabyňa tarap golaýlanymyzda, ýoluň çep tarapynda

Köpetdag bilen Küren dagynyň birleşýän ýerinde, dagyň belent gerşiniň üstünde gurlan kiçeňräk metjit seleňläp görünýär. Bu metjidiň we onuň töwerekleriniň taryhyny öwrenenimizde, bu ýerde birmahallar taryhyň tozanly gatlaryna siňip giden baý maglumatlaryna gabat gelmek bolýar. Geliň, bu ajaýyp mekanyň taryhyna we ol metjidiň döreýiş taryhyna degişli halk arasynda aýdylýan rowaýatlara we ylmy-populýar çeşmelere esaslanyp, birnäçe maglumatlary siziň bilen bilelikde yzarlalyň.

■ Parawyň taryhy gelip çykyşy

Paraw obasynyň taryhy gelip çykyşy barada bize gelip ýeten taryhy maglumatlar göräýmäge azlyk etmeýänem bolsa, doly we dogry kesgitlemäni berip bilmeýär hem-de olaryň hemmesi biri-birini umuman gaýtalaýar. Megerem bu, taryhy mekanyň taryhçy alymlarymyz tarapyndan ýeterlik öwrenilmänliginden bolsa gerek. Şonuň üçinem biz köplenç halatlarda, halk arasynda dowam edip gelýän rowaýatlara salgylanmaly bolýarys.

Şeýle-de bolsa bu gadymy mekanda, baryp bir müň ýyldanam gowrak wagt öň, belki ondanam öň joşgunly ýaşaýyşyň höküm sürendiginine bu ýerden tapylýan küýze döwürleri, ýüzüne arap elipbiýinde ýazylan hatly toýun gap-gaçlar, gadymy binalaryň galyndylary doly güwä geçýär. Paraw galasynyň düýbi, baryp IX asyrlarda, "Tahyrylar neslinden bolan, 830-844-nji ýyllarda häkimlik eden Abdylly ibn Tahyr tarapyndan tutulypdyr.[2]

"Şäheriň ilaty maldarçylyk, ekerançylyk, külalçylyk bilen meşgullanypdyr. Dag eteklerinde düme ekipdirler. Şäheriň uly bazary bolanmyş diýýärler. Beýleki şäherlerden bu şähere söwda-satyk etmek üçin kerwen bilen bu şäheriň bazaryna geler ekenler"[3]

Käbir alymlar Paraw obasynyň taryhyny has irki döwürlere baglaýarlar.

"...Alym G.A.Pugaçenkowa öz ylmy işinde: "Bu ýeriň keramatly ýer hökmünde görülmegi öz gözbaşyny Horasanda musulmançylygyň we araplar tarapyndan Ferawa rabatynyň gurulmagyndan has irki döwürden alyp gaýdýar. Onuň köki çeşmä sežde etmek ~ suwuň gudraty bilen baglanyşyklydyr. Merkezi Aziýada şeýle mysallar

köp... Hasylllylyk boýunça suwuň keramaty Anahit zoroastrçylygynyň esasy aýal hudaýlarynyň biri bilen baglylykda bolupdyr. Anahita eneligiň, tebigatyň hasyl getiriji güýçleriniň howandary, goragçysy hökmünde sežde edilipdir. Ol Parawbibä eneligiň howandary hökmünde sežde edýän türkmen aýallarynyň yrymlarynda köneden gelýän döp görnüşinde saklanypdyr" diýip ýazýar"[4]

Biziň pikirimizçe, G.A.Pugaçenkonyň obanyň taryhy baradaky orta atan pikiri hakykata has ýakyn gelýär. Obanyň adynyň ilki "Afraba", soňra bolsa "Faraba" bolmagy, bu taryhy oazisiň gadymy ata-babalarymyzdan bolan Turanyň şan-şöhretly hökümdary Afrasýabyň ady bilen baglanyşykly bolmagynyň ähtimallygy hakyndaky çaklamany-da döretmän duranok.

Paraw taryhy mekany baradaky we ynançlar baradaky käbir pikirlerine goşulsagam, G.A.Pugaçenkonyň käbir pikirleri bilen ylalaşmaýandygymyzy hem şu ýerde belläp geçeliň. Taryhy ençeme müňýyllyklara uzaýan halkymyz yslandan öňki käbir ynançlaryny Parawbibi baradaky ynançlar bilen belli bir derejede umumlaşdyran ýerleri bolmagy mümkin. Bu kanunalaýyk ýagdaý. Yslamy kabul eden her bir halkybam musulmançlykdan öňki yslama zyýansyz edim-gylymlaryny we käbir ynançlaryny saklap galandygy we olara yslam öwüşginini berendigi inkär edilmesiz hakykatdyr. Emma bu Parawbibiniň yslam dininiň ýurdumyza aralaşandan has soňrakky döwürlerinde ýaşap geçendigi baradaky taryhy delillere we onuň keramatly öwlüýä bolandygy hakyndaky halk garaýşyna hiç hili zeper ýetirmeýär.

"Taryhy çeşmelerde ol şäher Gündogaryň danasy al-Farabynyň dogduk mekanydygy barada çaklamalaryň bolandygyny sözügruna aýdyp geçeliň".[4]

Diňe şunuň özi hem Paraw mekanyň gadymy siwilizasiýanyň ojaklarynyň biri bolandygyna güwä geçýär. Gadymy Paraw Horezm bilen Horasanyň arasyndaky möhüm söwda merkezleriniň biri bolupdyr. Bu ýeriň söwda we ykdysady tarapdan ösendigine şol ýerde ýasalan we tapylan zikgeler şaýatlyk edýär.

Taryhy şäher bilen häzirki Serdar (Gyzylarbat) şäheriniň arasy

15 kilometr. Metjidiň özi bolsa şäherden 20-25 kilometr uzaklykda ýerleşýär.

■ Paraw sözüniň gelip çykyşy

Paraw sözüniň gelip çykyşy boýunça dürli rowaýatlar bar. Olaryň birinde "Par" ~ "ab", parlaryň suwy, parlaryň çaýy bolup, ol kem-kemden obanyň adyna öwrülýär".[5]

Bu pikiri meşhur ýazyjymyz Osman Öde hem tassyklap, Paraw sözüniň gelip çykyşyna degişli biziň ýokarda orta atan çaklamamyzdan başgarak görnüşdäki pikiri orta atýar:

"Paraw Farap ~ diýen obanyň adynyň döreýşine üns beriň. Gadymy Parfiýa döwletini esaslandyran parlar oba-oba bolup oturan ekenler. Ol döwürler nirede oba tutulýar? Bol suwly çeşme-çaýyň başynda. Şeýlelikde şol çäýyň ady Par ~ ab, parlaryň suwy, parlaryň çäýy bolup, kem-kemden obanyň adyna öwrülýär".[6]

Parawbibi gurply we begzada maşgalada önüp-ösen bolmaly.

"Parawbibiniň mülkünde ata-babasyndan galan üýtgeşik bag bar eken. Ol sekiz hatardan ybarat bolupdyr, her hataryň uzynlygam ýigrimi-otuz ädim eken. Birinji hatarda bir hili ösümlük setir bolup ösýän eken. Ikinji hatarda eýýäm başga ösümlük. Her tarapyň ösümligi bir başga bolup, hatarlaryň başlanýan ýerinde bir haýwan, gutarýan ýerinde bir haýwan daňylypdyr".[5]

"Yslam (gysga sözlük)" kitabynda Parawbibi barada şeýle maglumat berilýär:

"PARAWBIBI ~ XI asyrda mesjit üçin niýetlenip gurlan ymarat. Ol Gyzylarbatdan 20 kilometr günbatarda, Köpetdagynda ýerleşipdir. IX asyrda şol ýerde, dagyň eteginde "Paraw" ýa-da "Ferawa" atly gala bolupdyr. Ol Horezme gidilýän ýoluň ugrunda ýerleşipdir. Ilat galanyň ýokarsynda dag gerşinde şol ymaraty gurupdyr. Parawbibi hakda rowaýat köp. Olardan ugur alsaň, onda Parawbibi mesjit däl. Emma ýadygärligiň jaýlary, ymaratyň günorta diwaryndaky kyblany görkezýän Mährap onuň mesjit bolandygyna güwä geçýär.

Il arasynda ýöreyän rowaýatlar Parawbibini gudrat, keramat bilen baglanyşdyrýarlar. Ine, olaryň biri: Parawbibi görmegeý gyz eken, şonuň üçinem, onuň hyrydary-da, oňa görüplik edýänler hem az dälmişin. Ol ulugyz wagtynda obalaryna duşman çozanmyşyn. Obanyň ähli ilaty Köpetdagyň derelerine gaçypdyr. Şonda bahyl aýallaryň biri öz janyny halas etjek bolup, Parawbibini duşmanyň eline berjek bolupdyr. Bahyl aýalyň niýetini aňan gyz "Hudaým, garadaşlar bolasyň" diýip, şol aýala gargyş edipdir. Bahyl aýal gara daşa öwrülipdir. Parawbibi bolsa "ýaryl dagym, ýaryl" diýende dag ýarylyp, sag-aman galypdyr. Onuň adyny göterýän ymarat hem Allatagalanyň emri bilen bina edilenmişin.

Şular ýaly rowaýatlara ynanýan adamlar kömek sorap, Parawbibä zyýarata gatnaýarlar".[7]

♣ Parawbibi metjidiniň döreyşi

"Ylmy çeşmelerde "Parawbibi aramgähi" diýlip belleniýän bu gadymy ýadygärlik Merkezi Aziýada dag gerşinde ýerleşen ýeketäk aramgähdür. Alymlaryň çaklamalaryna görä, ol XI asyra degişli hasap edilýär".[8]

Görüşüňiz ýaly alym N.Baýramsähedowam, A.Hoşşanowam metjidiň XI asyrda gurlandygyny orta atýarlar. Bu pikir Parawbibi hakyndaky rowaýatlary ýalana çykarmaýar, tersine bu rowaýatlary hakykata hasam ýakynlaşdyrýar. Eger Parawbibiniň X-XI asyrlarda ýaşap geçendigini göz önüne tutsak, onda täsin ymarat hem onuň aradan çykan, has takygy rowaýatlarda aýdylyşy ýaly "diri gaýyp bolan" wagtyndan soňky ýüz ýyla çenli döwürde Parawbibiniň hormatyna bina edilen bolmaly.

■ Parawbibi haýsy döwürde ýaşapdyr we kim bolupdyr?

Parawbibi hakynda Lukman Hekim (bu ýerde Ibn Sina) we onuň halypasy Mäsihi (Abu Sahl Meshi) bilen baglanyşykly rowaýatlara ser salsaň, onuň X-XI asyrlarda ýaşap geçendigini çaklamak bolýar. Käbir rowaýatlardan çen tutsaň, Paraw obasyna çozan duşman ordasy mongol basybalyjylaryny salgy berýär. Bu

rowáatlara salgylanjak bolsak, onda Parawbibi XIII asyrlarda ýaşap geçen bolýar.[2] Özem Lukman Hekim ýanyndaky halypasynyň (Abu Sahl Meshiniň) ýarasyna melhem edendigi üçin Parawbibä öz ýüzügi beripdir we halatly gyza ak pata beripdir.[4]

Ýazyjy Osman Öde Parawbibini şöhratly türkmen soltany Mahmyt Gaznalyň döwründe ýaşapdyr diýen gutarnykly netijä gelýär. Onuň Parawbibi bilen duşuşmagyny bolsa, Mahmyt Gaznalydan gaçyp ýören syýasy gaçgakdygyny göz önüne tutup, Köneürgenji basyp alan soltanyň, şol basyp alan ýurdunyň patyşasy Mamunyň köşk tebibini Ibn Sinanyň beýleki alymlar we atly adamlar bilen bilelikde köşgüne çagyrmagyna baglanyşdyrýar. Çakylykdan ýüz öwren Ibn Sina ýüzüni çöle tutdurýar. Garagumy kesdirip Parawdan çykan Ibn Sina Parawbiniň taňry myhmany bolýar. Gündogary baglan beýik lukmanyň halypasy Mäsihi bilen bile Parawbibilerde düşländigini baradaky diňe şu maglumatyň özi hem bu tebib zenanyň şol döwürde at-owazasynyň nähili belentde bolandygyna şaýatlyk edýär. Ibn Sinanyň şol agzalan çöl "gaçgaklygyna" ýazyjy Jumageldi Mülkiýewiň "Seljuklar" romanynda hem ýer berlipdir.

(Maglumat üçin seret: J.Mülkiýew "Seljuklar", TDNG, Aşgabat-2010., 6-13-nji sahypalar).

Paraw obasyna çozanlaryň haýsydyr bir musulman goşunyň bolup çykmagynyň ähtimallygy-da juda ýokarydyr. Sebäp diýseň, orta we ondan irkiräk asyrlar saýry güýçleri hasaba almanymyzda-da, musulman halklaryň öz aralarynda biri-birlerinden zulüm gören gezekleriniň az bolmandygyny görkezýär. Eger şundan ugur alsak, onda talaňçylaryň mongollar bolup çykmak ähtimallygy öz-özünden aradan aýrylýar. Bu bolsa bizi Parawbibiniň Mahmyt Gaznalyň döwründe ýaşandygy hakynda Osman Ödäniň gelen netijesine dolap getirýär. Şahyr Hajarbibi Baýramdurdyýewa hem umuman şu pikir bilen birmeňzeş pikiri öňe sürýär. Şeýle hem H.Baýramdurdyýewa öz ýazgylarynda, "Parawbibiniň özünden uly Jemalbibi, özünden kiçi Uzbibi, Gyzbibi, Amanmämmed, Aýbibi, Akbibi, Gülbibi, Haýdarhoja atly doganlarynyň bolandygyny, onuň kakasynyň adynyň Muhammetdigini, ejesiniň bolsa

Orazbagtdygyny" ýazýar.[9]

■ Parawbibiniň hakyky ady

Aýtmaklaryna görä, Parawbibiniň hakyky ady Reýhana bolupdyr. Il-gün ony hormatlap "Dana Reýhana" hem diýer eken. "Bibi" sözünüň aslynda "şazada aýal" we "melike" manylaryny hem berýändigini nazarda tutsak, onda "Parawyň bibisi" diýip aýratyn hormatlanan zenana "Parawbibi" adynyň epitet hökmünde dakylandygyny görkezýär.

■ Dag gaýasyndaky daşa öwrülen garpyz we el yzlary baradaky rowaýatlar

"Parawbibi aramgähiniň golaýyndan tapylan edil ortaça uzynlykdaky garpyza meňzeş gara daşyň, Parawbibiniň daga ýalbaryp durka elini dirän gaýasyndaky dag gerşinde aýyl-saýyl bildirip duran gyz penjesiniň "yzynyň" uzak geçmişden biziň günlerimize çenli saklanyp galandygy... hakykat".[8]

"...Parawbini ýaňyja bir garpyzy iýmek üçin ýarjak bolup duran eken. Çapawullaryň ýetip gelýändigini gören gyz oturan ýerinden böküp turýar-da: "Maňa nesip etmedik garpyz duşmana-da nesip etmesin. Goý, garpyzym daşa öwürülsin!" diýip dileg edýär"[8]

Özi aman galmak üçin hem-de Parawbibiniň at-owazasyna öňden bári görübilmezçilik edip ýören garry aýalyň biri, Parawbibini parahat halkyň üstüne çozan duşmana satýar. Rehimsiz ýagydan gaçyp gelýän namysjaň Parawbibi Allatagala nalyş edýär we dag darka ýarylyp oňa ýol berýär. Diri gaýyp bolan tebib gyz şonda obasyna we özüne hyýanat eden şol kempire "Doňňara daş bol!" diýip gargyş edýär. "Parawbibiniň gargap daşa "öwren" garrysyna uzak ýyllaryň dowamynda şol ýerden öten ýolagçy "Saňsara baş daş" diýip, daş oklap geçipdir..."[4][8]

Mundan başga-da, metjide barýan basgançaklaryň ugrunda, "gerşiň ýüzünde daşyň döwlen ýerleri äşgär görünýär. Dindarlaryň aýtmagyna görä, olar ýaş gyzyň maňlaýynyň,

tirsekleriniñ hem-de dyzlarynyñ yzlarydyr. Zyýaratçylar olara mañlaýyny diräp, doga-dileg edýärler.

...Bu ýerden uzak bolmadyk ýerde orak görnüşindäki daşlaryñ birnäçesi bar. Olar Parawbibiniñ janhowluna duşmanlara tarap zyňan gawunlarynyñ dilikleri bolupdyr".[10]

Şeýle hem bu ýerde ýerde çeşmäniñ bardygyny-da aýtmak gerek. Parawbibi bilen baglanyşykly il arasyndaky dowam edip gelýän ynançlaryñ birine görä, şol "çeşme suwuna ýüzüni ýuwsañ, Parawbibi ýaly owadan bolýarmyşyñ".[3]

Çeşme bilen baglanyşykly ynanjyñ aslynda halk aňynyñ önümidigi görnüp duranam bolsa, halkymyzyñ Parawbiba bolan hormat-sylygynyñ näderejede belentdigini görmek bolýar. Aslynda biz bu ýerde Parawbibi baradaky rowaýatlaryñ haýsysynyñ hakykata has gabat gelýändigini ýa-da düýbünden gelmeýändigini analiz etmek islämzok. Halk hemme adamy keramatlyk derejesine götergilänok, her öňýeten münlerçe ýyllap rowaýatlarda ýaşabam bilmeýär. Rast, munça rowaýatlar barmy – diýmek Parawbibi şol rowaýatlarda aýdylanlara mynasyp zenan bolup geçendigine bizem tüýs ýüregimiz bilen ynanýarys.

↓ Parawbibi öwlüýäsiniñ atlandyrylyşy

"Metjitde ýa-da onuñ golaýynda guburyñ ýokdugyna garamazdan, il-gün bu gudratly ýerleri öwlüýä hasaplap, ony "Parawbibi ejeke", "Gyz öwlüýä", "Diri öwlüýä" diýip atlandyrypdyr".[8]

♣ Parawbibi häzirki döwürde

Parawbibi halkymyzyñ aňyna ymykly ornaşan we çäksiz hormat-sylygdan peýdalanýan beýik şahsyýet. Gynansak-da, geçen asyryñ 90-njy ýyllarynda Parawbibiniñ sada adamlaryñ hakydasynda ýaşayan mistiki we ýarym legendar obrazyna perdelenip, käbir kalby bozuk kişiler öz bulaşyk pikirlerini ýaýratmaga synanşan ýerleri bolupdy. Şu setirleriñ awtoryny tanaýanlar şol aýdylan kalby bozuklygy etmeklige synanyşanlary hem tanaýandygy üçin, hem-de şahsy maglumatlary aýan etmezlik maksadyndan ugur alyp, olar ýalylyryñ adyny anyk atlandyrmagy göwnemakul iş hasap

etmedik. Parawbibiniň keramatly ruhy bilen duşuşyaryn we ş.m. toslamalar bilen ýol aljak bolan şarlatalaryň ýek-tüki çykanam bolsa, olar ahyrynda bu bozuk pikirlerinden el çekip, il hataryna goşulyp gitdi. "Hudaý urany pygamber hasasy bilen dürter" edip, bizem köne saman dörjöp durmasak gowy bolar. Men diňe bu ýerde Parawbibi bilen baglanyşykly şeýleräk zatlaryňam ilçilikde bolandygyny ýañzydyp geçmek isledim, başga maksadym ýok.

Bütün bu aýdylanlara garamazdan, Parawbibi bilen baglanyşykly juda täsin we haýran galdyryjy wakalary, ruhy ahwalatlary başdan geçirendikleri barada aýdýanlaram bar. Mysal üçin şahyr we balkanlylaryň arasynda giňden tanalýan Türkmenbaşy şäherinde ýaşayan tebip Hajarbibi Baýramdurdyýewanyň metbugatda çap edilen taryhy röwüşli ýazgylarynyň sözbaşysynda, "Käteler şol gadymy gürrüňler çyn ýaly bolup göz önüme gelýär. Täsin..."[11] diýen jümle ýerleşdirilenem bolsa, awtor aslynda Parawbibiniň keşbini ýygy-ýygydan düýşünde görýändigini we şol ýazgylary hem Parawbibiniň düýşde gürrüň beren maglumatlary esasynda ýazylandygyny aýdýar. Awtoryň aýdýan adatdan daşary wakalary ruhyýeti öwreniji alymlarymyz tarapyndan öwrenilmäge mynasypdyr.

■ Parawbibiniň edebiyatdaky we sungatdaky keşbi

Parawbibi barada edebiyatymyzda we sungatymyzda barmak çomaldyp görkezere ýaly edilen suwtly iş bolmasa-da, ol barada birlän-ikilän saldamly işleriň edilendigini bellemän geçmek bolmaz. Mysal üçin ýazyjy Osman Ödäniň Parawbibi bilen baglanyşykly ýazan kinopowesti we ssenariýasy esasynda kinorežissýor Batyr Bekmyradow çeper film döretdi. Osman Ödäniň "Altynjan hatyn" romanynda hem agzalýar. Romanda Jürjanyň çemeçil we bähbitparaz häkimi Bakalanjar ilki gyzyny Masut Gaznala äre berenden soň, häkimiýet başyna gelen seljuklar bilenem arany sazlamak üçin Parawbibini özüne aýal edinmek isleýär. Halypa ýazyjynyň aýdyşy ýaly, "Parawbibi uly göwrümlü eseriň gahrymany bolmaga mynasyp zenan".[7]

Şeýle hem şahyr Hajarbibi Baýramdurdyýewanyň ýazgylary

ussatlyk bilen ýazylan çeper-taryhy powesti ýada salýar. Onda Parawbibi dogulmazyndan öň onuň ene-atasynyň durmuşyndan söz açylýar.

(Maglumat üçin seret: H.Baýramdurdyýewa "Gadymy gürrüňleriň ýumagyn çöşläp...", "Garagum" žurnalynyň 2015-nji ýyldaky N"11,12 we 2016-njy ýyldaky N"1,2-nji sanlary).

Gülşirin Hanowanyň "Gaýyp bolan gyz hakynda rowaýat" poemasy hem käbir ownuk nätakyklyklaryň bardygyna garamazdan, Parawbibiniň çeper obrazyny döretmäge edilen şowly synanşyklaryň biridir. Ýeri gelende, "nätakyklyk" diýenimizde, nämäni göz önüne tutandygymyzy, awtor bizden öýke-kine etmez ýaly, şu ýerde aýdyňlaşdyryp geçsek kemterlik etmez. Ýokarda hem belläp geçişimiz ýaly, Parawbibiniň hakyky ady Reýhanadyr we Parawbibi onuň titulydyr. Emma poemada bu pikir belki-de awtoryň bilmezlikden goýberen säwligi, ýa-da bize belli däl başga bir sebäpler netijesinde az-kem bulaşdyrylýar. Poemadaky:

Diýipdir şa: "Paraw goýýan adyna,
Şypa bolup ýetsin iliň dadyna! – [12]

diýip, Parawbibiniň kakasynyň diline salnyp aýdylýan sözler, bizi ile belli bolan rowaýatlara soň peýda bolup biläýjek gümürtikligi getirýär diýen pikire gelmegimize sebäp boldy. Eseriň dile çolarlyk şu kemçiligini hasaba almanymyzda, eser ýañam aýdyşymyz ýaly juda şowly synanyşyk. Häzirki zaman türkmen şygryýetiniň ýiti zehinli galamy Gülşirin Hanowadan gelejekde has saldamly we has şowly eserlere garaşýarys.

Parawbibiniň keşbi şekillendiriş sungatynda-da öz mynasyp ornuny tapdy. Serdar şäheriniň suratkeşler maşgalasyndan bolan Jemile Taganowanyň "Parawbibiniň portreti" muňa aýdyň mysaldyr. Suratda Parawbibi egnine gyrmyzy köýnek geýip, öz yzyna düşüp gelýän ýagylardan aman galmak üçin daglara-daşlara tarap okdurylyp barýar. Olar hem bu gaýduwsyz gyza öz goýnundan ýer berýärler. Ussat suratkeş J.Taganowa bu suraty

döretmeklige nämeleriň itergi berendigini şeýle düşündirýär:

Suratkeş bir gezek Parawbibä zyýarat edip, Aşyk Aýdyň piriň huzuryna barýarka, bu ajaýyp pikir onuň gursagyna beýik Taňry tarapyndan guýlupdyr. Şonda ol gadymy çeşmelerde beýan edilişi ýaly, düýşünde dana we tebip gyz Reýhanany (Parawbibini şol wagtlar şeýle atlandyrypdyrlar) ak eşikde, ençeme adamlara em edip duran pursatynda görüpdir.[13]

■ Parawbibi ~ geçmişiň bize galdyran gymmatly taryhy ýadygärligi

Hormatly Prezidentimiz G.Berdimuhamedowyň parasatly ýolbaşçylygynda taryhy ýadygärliklerimizde bolan üns hasam güýçlendi. Gahryman Arladagymyzyň halkymyza peşgeş beren "Türkmenistan ~ Beýik Ýüpek ýolunyň ýüregi" atly atalyk kitabynda agzalyp geçilen Dehistan, Nusaý, Abywerd, Merw, Amul, Ürgenç ýaly geçmişiň parlak ýyldyzlary bolup biziň günlerimize çenli gelip ýeten täsin binagärlik ýadygärlikleri ýurdumyzda we dünýä jemgyýetçiliginde uly gyzyklanma döretdi. Hut şu nukdaýnazardan ugur alyp gadymy söwda we medeni aragatnaşyklary gezelençler arkaly öwrenmek we tanyşmak nukdaýnazaryndan tranzasiýa kerwen ýolunyň çatrygynda ~ Beýik Ýüpek ýolunyň ugrunda ýerleşýän Dehistandaky Maşat-Misserian, Baharly etrabyndaky Şährýslam, Aşgabadyň golaýyndaky Nusaý, Änew, Ahaldaky Abywerd, Namazgadepe, Altyndepe, Sarahs, Marydaky Merw, Türkmenabadyň golaýyndaky Amul, Daşoguzdaky Köneürgenç, Şasennem ýaly ýadygärlikleriň hataryna Parawbibi taryhy ýadygärliginiň hem goşulmagy biziň kalbymyza buýsanç şuglasyny çayýar.

Ýurdumyzyň günbatar sebitindäki esasy milli syýahatçylyk operatory bolan "Balkansyýahat" döwlet syýahatçylyk kärhanasy Türkmenistanda syýahatçylyk ulgamy babatda ägirt uly durmuş-ykdysady özgertmeleri amala aşyrmagyň çäginde bejeriş-sagaldyş, täsin tebigy syýahatçylyk hyzmatlaryny hödürlemek bilen birlikde Parawbibi, Şibli baba, Gözli ata, Maşat ata ýaly taryhy ýerler bilenem tanyşdyrmagy meýilleşdirýär.[14]

■ Peýdalanylan çeşmeler:

- [1] Ejeş Guwanjowa "Parawbibi" ("Balkan" gazetiniň 16.01.2007-nji ýyldaky sany);
- [2] Akmyrat Rozyýew "Parawbibi", ("Türkmen Gündogary" gazetiniň 17.11.2016-njy ýyldaky sany);
- [3] Gültäç Orazjanowa "Parawbibi rowaýaty", ("Zenan kalby" žurnalynyň 2016-njy ýyldaky N"8-nji sany);
- [4] Güljahan Goçumowa "Parawbibi", ("Diýar" 2011-nji ýyldaky N"5-nji sany);
- [5] Çynar Atdanowa "Parawbibi metjidi", ("Türkmeniň ýüpek ýoly" gazetiniň 17.05.2013-nji ýylyndaky sany);
- [6] Osman Öde "Eserler ýygyndysy", tom XXI, sah 110-114., Aşgabat-2009;
- [7] Nursähet Baýramsähedow "Yslam (gysgaça sözlük], Aşgabat "Magaryf", 1994 ý, 122-123-nji sahypalar;
- [8] Amangeldi Hoşşanow "Parawbibi" ("Garagum" žurnalynyň 2009-njy ýyldaky N"1-nji sany);
- [9] H.Baýramdurdyýewa "Gadymy gürrüňleriň ýumagyn çöşläp...", ("Garagum" žurnalynyň 2016-njy ýyldaky N"2-nji sany);
- [10] Wladimir Komarow "Deňizýaka ülkesiniň mukaddeslikleri: Parawbibi" ("Syýahat" žurnalynyň 2016-njy ýyldaky N"1-nji sany, 25-26-njy sahypalar);
- [11] H.Baýramdurdyýewa "Gadymy gürrüňleriň ýumagyn çöşläp...", ("Garagum" žurnalynyň 2015-nji ýyldaky N"11-nji sany);
- [12] Gülşirin Hanowa "Gaýyp bolan gyz hakynda rowaýat" ("Esger" gazetiniň 04.08.2016-njy ýyldaky sany);
- [13] Şyhmyrat Batyýew "Parawbibiniň keşbini döreden zenan", ("Watan" gazeti).
- [14] Meretgylyç Amangylyjow "Dehistanyň ýadygärliklerinden deňiz ýakasyndaky myhmanhanalara çenli: "Balkansyýahat" türkmen deňiz ýakasyndaky ilkinji syýahatçylyk kärhanasy" ("Syýahat" žurnalynyň 2014-nji ýyldaky N"5-nji sany, 17-nji sahypa).

HAS TÜRKMEN.

Zenan şahsyýetler